

4. Лучик С. Д. Світовий досвід формування та реалізації політики регіонального розвитку та можливість його запровадження в Україні / С. Д. Лучик, В.Є. Лучик // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.18. – С. 124-131.

5. Стеценко Т. О. Управління регіональною економікою: навч. посіб. / Т. О. Стеценко, О. П. Тищенко. – К.: КНЕУ, 2009. – 471 с.

Неліпа К. Г., аспірант
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНИХ СИСТЕМ РОЗСЕЛЕННЯ

Після проголошення незалежності України в країні відбувся перехід від планової до ринкової економіки, внаслідок чого посилюються трансформаційні процеси переходу від індустріального до постіндустріального інформаційного суспільства. Всі ці явища призвели до якісних змін всіх сфер життєдіяльності українського суспільства, особливо, економічної, соціальної та політичної [2, с.89]. У зв'язку з трансформацією суспільно-економічних відносин, підвищенням ролі суб'єктів господарювання та територіальних громад у питаннях розміщення підприємств, почали зазнавати змін територіальні системи розселення. Перед ними постав вибір напрямів трансформації сучасних форм, структури і мережі населених пунктів.

Трансформація населених пунктів виступає складним комплексним процесом, який залежить від значних політичних змін та зрушень в сільському господарстві та бізнесі [9, с.246].

А.І. Доценко розглядає трансформацію розселення населення як важливий суспільно-просторовий процес [2]. Оскільки розселення виступає складною відкритою системою, то в результаті будь-яких економічних, політичних, соціальних змін відбувається й трансформація розселення. Під час трансформації розселення спостерігаються структурна та регіональна трансформація.

На думку Т.Г. Кравцової, трансформація розселення населення включає якісні та кількісні зміни просторової, функціональної й управлінської структури поселенської мережі та форм зосередження поселень із врахуванням дії умов і факторів, що змінюють середовище життєдіяльності населення [7, с.18].

В географічних дослідженнях трансформації розселення існує територіальний аспект його вивчення. Він характеризується просторовими тенденціями, закономірностями розвитку та структурою трансформації розселення. Системам розселення властива певна інерційність порівняно з територіально-виробничими системами. Трансформаційні зміни в системах розселення проявляються, як правило, в людності поселень (кількісні зміни), внутрішній структурі і функціях (якісні зміни) вже сформованих систем розселення.

На нашу думку, трансформація системи розселення – це суспільно-географічний процес поступового переходу систем розселення до прогресивних (регресивних) станів системи за рахунок кількісних та якісних змін зумовлених економічними, соціальними та організаційно-управлінськими процесами в постіндустріальний період.

В результаті трансформаційних процесів поселенська мережа деформується, в одних регіонах утворюються економічні центри розвитку, а в інших – депресивні території [3].

В Україні на розвиток трансформаційних процесів у регіональному розселенні впливають такі чинники:

Секція 1. Регіоналістика: теорія та історія

1) зовнішні (географічне та геополітичне положення, нормативно-правові, економічні, науково-технічні) та внутрішні (економічні, соціальні, демографічні, екологічні, природні, психологічні);

2) сприятливі та несприятливі;

3) традиційні (демографічні, економічні, соціальні, природно-історичні, політико-адміністративні) та новітні (реструктуризація промисловості, реформування аграрної сфери, встановлення нових організаційних форм господарювання, глобалізаційні процеси, зміна геополітичного положення поселень, зміна адміністративного статусу населених пунктів);

4) постійно діючі та тимчасові;

5) загальні та регіональні [4, с.14].

Можливо виділити ще 2 чинники: ті, що впливають на функціонування систем розселення (історико-географічні, географічне та геополітичне положення) та ті, що спричиняють в них трансформаційні процеси (демографічні, соціально-економічні, нормативно-правові, екологічні, військові) (Рис. 1).

Рис. 1. Чинники трансформації розселення

Економіко-географічне положення (ЕГП) також є одним із чинників економічних трансформацій. На думку Т.Г. Кравцової [6], ЕГП зумовлює місце певного ареалу чи об'єкта в системі економічного простору країни і, як правило, впливає на розвиток населення даного регіону (столичний регіон, прикордонні території і т.д.).

Трансформаційні процеси відбуваються як серед міського розселення, так і серед сільського. Проте вони дещо відрізняються за своєю соціально-економічною сутністю. А.І. Доценко виділив чотири головних напрями трансформації розселення: трансформацію поселенської мережі (поселенський), трансформацію форм територіальної організації розселення (формаційний), трансформацію структури розселення (структурний) та функціональну трансформацію розселення [2].

Трансформація поселенської мережі може відбуватись у 2 напрямках: зменшення та збільшення поселенської мережі.

Зменшення відбувається за рахунок:

- 1) виключення безлюдних поселень з облікових даних;
- 2) об'єднання кількох поселень в одне;
- 3) включення одних поселень до складу інших.

Збільшення поселенської мережі спостерігається при:

- 1) виділенні одних поселень з меж інших;
- 2) утворенні нових поселень на новому місці.

Секція 1. Регіоналістика: теорія та історія

Трансформація форм територіальної організації розселення відбувається при зміні одних форм територіальної організації розселення на інші. На даний момент в Україні офіційно існує 2 форми організації сільського розселення – села та селища; та 2 форми міського розселення – міста та селища міського типу. Проте, в минулому цих форм розселення було набагато більше:

1) до сільських поселень відносили: села, селища, сільця, слободи, слобідки, хутори та інші;

2) до міських – протомісто, град, місто, посад, містечко, селище міського типу та інші.

Тобто, форми територіальної організації розселення постійно знаходяться в стані трансформації відповідно до тих вимог, що висуваються потребами суспільства.

Структурна трансформація розселення відбувається за рахунок:

1) трансформації структури господарства;

2) зміни чисельності населення в поселеннях;

3) природних, економічних, соціальних властивостей території.

Функціональна трансформація розселення розглядається через вплив певних функцій на тривалість функціонування та людність поселень. Саме функціональна трансформація впливає на умови життя, праці та відпочинку жителів поселень. В.І. Поручинський [8] визначає функціональну трансформацію розселення як напрям екзистенційної трансформації, який пов'язаний із закриттям і перепрофілюванням промислових підприємств, зменшенням обсягів випуску продукції та скороченням надходжень до місцевих бюджетів.

Підвищенню ефективності функціонування регіональних систем розселення, окрім виробничо-економічних та соціальних трансформацій, сприятимуть організаційно-управлінські трансформації. Формування останніх та управління ними, забезпечить досягнення відповідної мети їхнього функціонування.

З погляду організаційно-управлінських трансформацій, у сучасний період активізуються внутрішньорайонні територіальні трансформації систем розселення, а саме – відбувається реформування адміністративно-територіального устрою на основі об'єднання сільських рад у територіальні громади. Тобто, проводиться децентралізація управління регіональним розвитком.

Під децентралізацією розуміють процес передавання відповідальності за планування та реалізацію ресурсного забезпечення, розподілу й інших компонентів процесу управління економічним та соціальним розвитком регіону від центральних органів державної влади до регіональних, місцевих органів державної виконавчої влади, до органів місцевого самоврядування [1, с.102].

На думку Л.Б. Заставецької [5], під час добровільного об'єднання сільських рад необхідно дотримуватись наступних принципів: розселенського, територіального, демографічного, соціально-економічного, самоврядного.

На даний момент головними вимогами до меж новостворених територіальних громад є транспортна доступність (від центру громади до периферії повинна бути не більше півгодини) та межі громад повинні співпадати з межами об'єднаних сільрад. Проте, не всі сільські ради при об'єднанні дотримуються цих вимог. Тому постає питання трансформації меж та складу регіональних систем розселення.

Саме територіальні громади, а не районні державні адміністрації, стануть повноправними власниками земельних ресурсів своїх територій, що призведе до зміни адміністративно-управлінських, господарських, транспортних, соціальних зв'язків між поселеннями в середині громад. Отже, децентралізація посприяє трансформації регіональних систем розселення, а також вплине на добробут всіх територіальних громад в цілому.

Список літературних джерел

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: Монографія/ за ред. З.С. Варналія. - К.: НІСД, 2007. - 820 с.
2. Доценко А.І. Сільське розселення в Україні: динаміка та структура. К: РВПС України НАН України, Вид. Фенікс, 2010. – 288 с.
3. Доценко А.І. Трансформація сільського розселення та її вплив на ринок праці педагогічних кадрів // Географічні аспекти формування збалансованого ринку праці педагогічних кадрів України. К.: НПУ, 2007. – С.19-26.
4. Заваріка Г.М. Трансформація розселення Луганської області: монографія / Г.М. Заваріка. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 180 с.
5. Заставецька Л.Б. Формування первинних систем розселення у процесі утворення територіальних громад / Л.Б. Заставецька // Українська географія: сучасні виклики. Зб. наук. праць у 3-х т. – К.: Принт-Сервіс, 2016. – Т.ІІ. – С.95-97.
6. Кравцова Т.Г. Оцінка основних факторів трансформації розселення в контексті проблем удосконалення регіональної соціально-економічної політики // Продуктивні сили і регіональна економіка. — 2008. — Ч. 2. — С. 363-368.
7. Кравцова Т.Г. Трансформація розселення населення регіону: тенденції та перспективи розвитку (на прикладі Полтавської області): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.05 «Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка» / Т.Г. Кравцова. — К., 2007. — 31 с.
8. Поручинський В.І. Теоретичні засади розселення населення / В. І. Поручинський // Науковий вісник СНУ імені Лесі Українки. Серія: Географічні науки. – № 11 (288). – 2014. – С. 89-94.
9. NPC National Development Plan Vision 2030. Chapter 8 Transforming Human Settlements. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.stellenboschheritage.co.za/wp-content/uploads/NPC-National-Development-Plan-Vision-030_Chapter_8_Transforming_Human_Settlements.pdf

Оболенський О.Ю., д.е.н., проф.
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

**СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ЯК
СКЛАДОВА НАУКИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Вирішення сучасних проблем цивілізації потребує збалансованого розвитку країн і територій, соціального і економічного розвитку людських спільнот, управління справами суспільства шляхом суттєвого наукового супроводження цих процесів.

Наука управління відноситься до економіко-організаційних наук, оскільки вона вивчає відносини і зв'язки людей у процесі управління суспільством, людським колективом, публічною сферою, економікою в цілому та регіональними соціально-економічними системами тощо.

Наука публічного управління – суспільна комплексна (інтегративна, міждисциплінарна) наука, що досліджує загальні та специфічні (властиві окремим сферам управління в суспільстві) об'єктивні закономірності організації та функціонування суспільної системи, яка виробляє на підставі їх пізнання філософські засади (онтологічні, гносеологічні, аксіологічні, методологічні тощо), понятійно-категоріальний апарат (поняття, категорії тощо), концептуальні положення (теорії, концепції, гіпотези, моделі, принципи, технології, механізми, інструменти тощо), закономірності і закони та методологію дослідження, а також інститути управлінської діяльності, що спрямовані на підвищення результативності та ефективності публічного управління.